

BALIQCHI TUMANINING DEMOGRAFIYASI, XIZMAT KO‘RSATISH SOHALARI VA TASHQI IQTISODIY ALOQALARI

Uktamov Urayimjon Shavkatjon o‘g‘li

Andijon davlat pedagogika instituti katta o‘qituvchisi

Xusanova Mashxura Erkinjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Baliqchi tumanining demografiyasi, xizmat ko‘rsatish sohasi va albatta tashqi iqtisodiy aloqalari ya‘ni import va eksport ma‘lumotlari keng yoritilgan. Shu bilan birga tug‘ulish va o‘lim darajalari, nikoh va ajralishlar, tabiiy o‘shish, migratsiya kabi ma‘lumotlarga ham to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Demografiya, inson, o‘zbeklar, tug‘ulish, nikoh, o‘lim darajasi, ajralish, tabiiy o‘shish, migratsiya, eksport, import.

ДЕМОГРАФИЯ, СФЕРА СЛУЖБЫ И ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИЕ СВЯЗИ БАЛЫКЧИНСКОГО РАЙОНА

Аннотация: В этой статье широко освещены демография Балыкчинского района, сфера услуг и, конечно же, внешнеэкономические связи, то есть данные об импорте и экспорте. При этом также обсуждались такие данные, как уровень рождаемости и смертности, браков и разводов, естественный прирост, миграция.

Ключевые слова: демография, народ, узбеки, рождаемость, брак, смертность, разводы, естественный прирост, миграция, экспорт, импорт.

DEMOGRAPHY, SERVICE AREAS AND EXTERN AL ECONOMIC RELATIONS OF BALYKCHI DISTRICT

Abstract: In this article, the demography of Balıkcıhi district, the service sector and, of course, foreign economic relations, i.e. import and export data, are widely covered. At the same time, data such as birth and death rates, marriages and divorces, natural growth, migration were also discussed.

Key words: demography, people, Uzbeks, birth, marriage, death rate, divorce, natural growth, migration, export, import.

Kirish: Baliqchi tumanining aholisi asosan, o‘zbeklar (94.5%), shuningdek, qizg‘iz (3.2%), tojik (1.0 %), rus (0.1%) va boshqa millatlar (1.2%) ham yashaydi. Baliqchi tumanining jami aholisi 211.3 ming kishi, shundan shahar aholisi 70.7 ming va qishloq aholisi 140.6 ming kishiga to‘g‘ri keladi.

Asosiy qism: Markaziy Osiyodagi boshqa davlatlar singari O‘zbekiston Respublikasining ham aholisi nisbatan «yosh» bo‘lib, uning katta qismi mehnatga layoqatli yoshdadir. Aholi umumiy miqdorining 39 % ini mehnatga layoqatli davrgacha bo‘lgan yoshlar, 54 % i mehnatga layoqatli va 7 % mehnatga layoqatli davrdan katta yoshlilar tashkil etadi.

Dastlabki ma’lumotlarga ko‘ra, Baliqchi tumanida 2023- yilning 1-yanvar holatiga tumanda doimiy aholi soni 211,3 ming kishini tashkil etib, yil boshidan 4,2 ming kishiga yoki 2,0 % ga o‘sdi. Shuningdek, 2023- yilning 1-yanvar holatiga Baliqchi tumanida 103.5 ming kishi ayollar va 107.7 ming kishini erkaklar tashkil etgan.

Tug‘ilish. Baliqchi tumanida 2022- yilda tug‘ilganlar soni 5 305 kishini tashkil qildi va 2021- yilga (5 183 kishi) nisbatan 122 taga ko‘paydi, shunga mos ravishda tug‘ilish koeffitsiyenti 25,4 promilleni tashkil qildi.

O‘lim. Baliqchi tumanida 2022- yilda o‘lganlar soni 980 kishini tashkil qildi va 2021- yilga (996 kishi) nisbatan 16 kishiga kamaydi, mos ravishda o‘lim koeffitsiyenti 4,7 promilleni tashkil qildi (2021- yilda 4,9 promille bo‘lgan).

Go‘daklar o‘limi. Tumanda 2022- yilda o‘lganlar soni 23 kishini tashkil qildi va 2021- yilga (66 kishi) nisbatan 43 kishiga kamaydi, mos ravishda o‘lim koeffitsiyenti 4,3 promilleni tashkil qildi (2021- yilda 12,6 promille bo‘lgan).

Tabiiy o‘sish: Baliqchi tumanida 2022-yil tabiiy o‘sish 4325 kishini tashkil qildi va 2021- yilning shu davri (4178 kishi)ga nisbatan 147 kishiga ko‘payganini kuzatishimiz mumkin.

Nikohlar va ajralishlar. Tumanda 2022- yilda fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlarida nikohlar va nikohdan ajralishlar qayd etilgan. Qayd etilgan nikoh soni 1 684 tani tashkil qildi va o‘tgan yilga (1 765 ta) nisbatan 81 taga kamaygan. 1000 aholiga nisbatan ko‘rsatkich 8,7 promilleni (2021- yilda 8,6

promille) va ajrimlar soni 241 tani tashkil qildi va o'tgan yilga (211 ta) nisbatan 30 taga ko'payganligi aniqlandi hamda 1 000 aholiga nisbatan 1,4 promilleni (2021-yilda 1,0 promille) tashkil etdi.

Migratsiya. 2022- yilda tuman bo'yicha ko'chib kelganlar soni 266 kishini, shu davr mobaynida ko'chib ketganlar soni esa 371 kishini tashkil qildi. Mos ravishda migratsiya qoldig'i -105 kishini tashkil etgan, 2021- yilda minus -246 kishi bo'lgan.

1-jadval

Baliqchi tumanidagi aholi migratsiyasi to'g'risida ma'lumotlar (kishi)

Aholi migratsiyasi	2020- yil	2021- yil	2022- yil
Ko'chib kelganlar soni	387	319	266
shundan:			
xorijiy davlatlardan	-	-	-
Ko'chib ketganlar soni	817	565	371
shundan:			
xorijiy davlatlarga	71	11	-
Migratsiya saldos	- 430	- 246	- 105
shundan:			
tashqi migratsiya saldos	- 71	- 11	-

Xizmat ko'rsatish sohasi. Baliqchi tumanida 2023- yilning 1- yanvar holatiga ko'ra, xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning ulushi 63,2 %, sanoat 20,4 %, qurilish 4,9 % va qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi sohasida esa 11,5 %, tashkil qildi.

2-jadval

Baliqchi tumanida xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarning toifalari, birlik

	2021- yil 1- yanvar holatiga	2022- yil 1- yanvar holatiga	2023- yil 1- yanvar holatiga
Xizmatlar sohasi korxonalari, jami	1 308	1 386	1 606
- yirik	302	299	311

- kichik korxonalar va mikrofirmalar	1 006	1 087	1 295
- sh.j. xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalar	-	-	-

Xizmatlar sohasi ishlab chiqarish unumdorligi va samaradorligini oshirishga yordam beradigan turli xil faoliyat turlarini o‘z ichiga oladi.

Mazkur soha xalqaro korporatsiyalar, banklar, aviakompaniyalar, kompyuter markazlari, telekommunikatsiyalar, sug‘urta, yuridik va konsalting firmalari, davlat va nodavlat tashkilotlari, shuningdek, notijorat tashkilotlarini qamrab oladi.

Eksport hajmi. Tumanda 2022- yilda eksport hajmi 41 576,5 ming AQSH dollari (qimmat baho metallar eksportidan tashqari) qiymatidagi (2021- yilga nisbatan 44,9 foizni tashkil etdi) tovar va xizmatlar eksport qilinishi ta‘minlandi. Eksport tarkibida tovarlar ulushi 100,0 % ni tashkil etib, ular asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan sanoat tovarlari (87,0 %), turli xil tayyor buyumlar (7,7 %), nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari (3,6 %), oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar (1,7 %) hissasiga to‘g‘ri kelmoqda.

Import hajmi : Baliqchi tumanida 2022- yilda import hajmi 10 051,6 ming AQSH dollarini, 2021- yilga nisbatan 158,0 foizni tashkil etdi.

3-jadval

Baliqchi tumanining import tarkibi o‘shish sur‘atlari (ming AQSH doll.)

Import tarkibi	2020- yil	o‘shish sur‘ati, %	2021- yil	o‘shish sur‘ati, %	2022- yil	o‘shish sur‘ati, %
	2 275, 8	84,7	6 363,7	2,8 m.	10 051 ,6	158,0
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	1 055, 9	133,7	1 156,6	109,5	341,1	29,5
g‘idan tashqari	125,2	9,6 m.	293,3	2,3 m.	637,7	2,2 m.

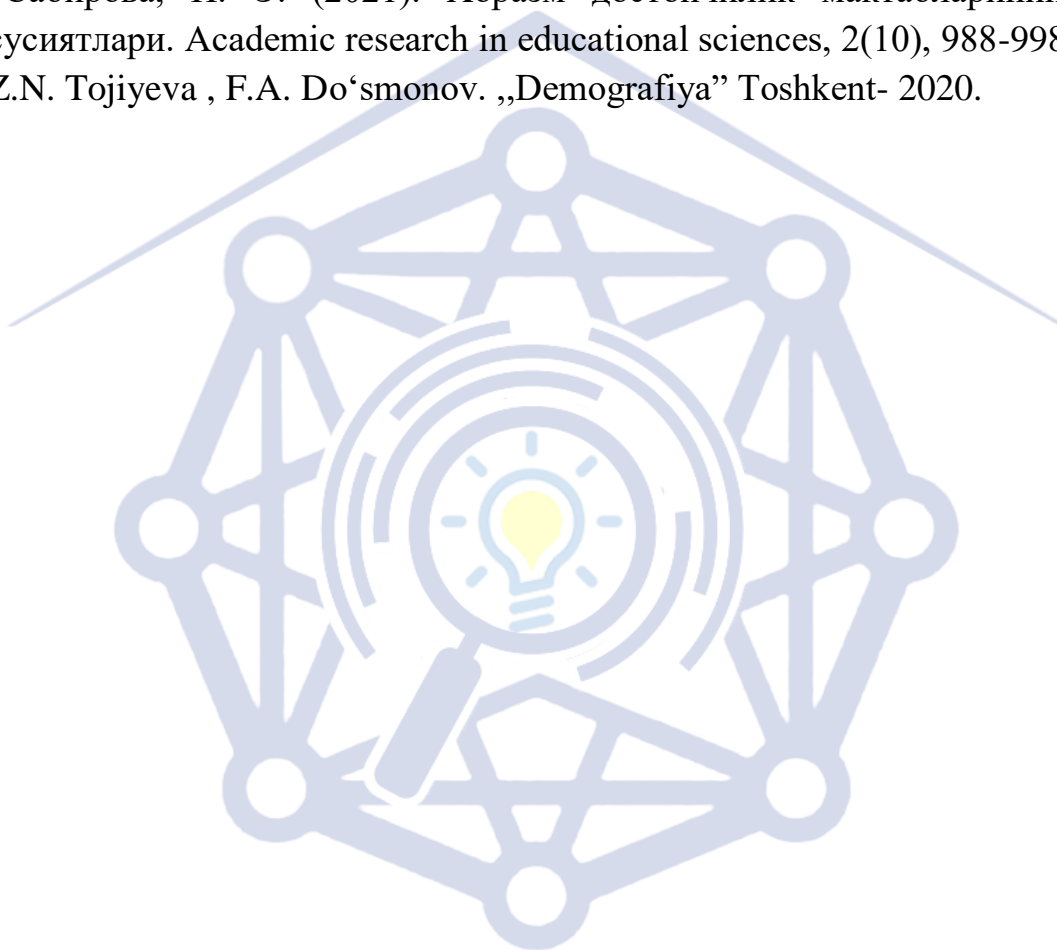
Import tarkibi	2020- yil	o'sish sur'ati, %	2021- yil	o'sish sur'ati, %	2022- yil	o'sish sur'ati, %
Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar	78,9	90,6	10,2	12,9	-	-
o'xshash mahsulotlar	126,7	10,5 m.	243,7	192,4	244,8	100,4
	257,6	104,1	581,0	2,3 m.	483,5	83,2
	517,5	39,3	4 017,7	7,8 m.	7 988, 8	198,7
	114,0	51,4	61,2	53,7	355,8	5,8 m.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, aholi soni ortgan sari ishga bo'lgan talab ham, ishsizlar soni ham ortib boradi. Shu bilan aholining yashash sharoiti ham salbiy tomonga o'zgarib boshlaydi. Bunday hollarni bartaraf etish uchun eng avval aholini ishchi kasblar bo'yicha kadr sifatida tayyorlash lozim. Faqatgina ishchi kasblar bo'yicha kadrlarni tayyorlash emas, o'quv jarayonlarini amaliyot bilan bog'lagan holda tashkil etish, ishsiz aholi, jumladan yoshlar va xotin-qizlarda zamonaviy kasb va tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish ham ayni muddao hisoblanadi. Shu bilan birgalikda ishsiz aholi va ish qidirayotgan shaxslar kasb hunarga o'qitilsa aholining o'z - o'zini band qilish qobiliyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Baliqchi tumanining 2020-2022- yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati to'g'risida AXBOROTNOMA
2. Baliqchi tumani statistika boshqarmasi. 2023-yil 1-yanvar.
3. Tojiyeva Z. Iqtisodiy va demografik statistika. O'quv qo'llanma. –T., 2002.
4. Uktamov U.Sh., Alijonova Y.T. Oltiariq tumanining demografiyasi, mehnat bozori va tashqi iqtisodiy faoliyati. Journal of innovations in scientific and educational research volume6 issue-9. 2023.

5. Сабирова, Н. Э. (2020). Хоразм тўй маросимлари ҳақида баъзи мулоҳазалар. Молодой ученый, (46), 553-555.
6. Uktamov U.Sh. Anthropogenic factors affecting the desertification of the deserts of central fergana. Journal of Geography and Natural Resources.2024.
7. Сабирова, Н. Э. (2021). Хоразм дostonчилик мактабларининг локал хусусиятлари. Academic research in educational sciences, 2(10), 988-998.
8. Z.N. Tojiyeva , F.A. Do'smonov. „Demografiya” Toshkent- 2020.

Research Science and
Innovation House

